

Sygn. akt V CSK 262/18

POSTANOWIENIE

Dnia 6 grudnia 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak

w sprawie z powództwa M. K. i mał. H. K., reprezentowanej przez przedstawicielkę ustawową M. K.

przeciwko P. N.

o ustalenie ojcostwa i roszczenia z tym związane,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 6 grudnia 2018 r.,

na skutek skargi kasacyjnej pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego we W.

z dnia 27 grudnia 2017 r., sygn. akt XIII Ca [...],

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;

2. zasądza od pozwanego na rzecz powódki M. K. kwotę 240 (dwieście czterdzieści) zł, tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną pozwanego P. N. od wyroku Sądu Okręgowego we W. z dnia 27 grudnia 2017 r., sygn. akt XIII Ca [...] Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001, III CZP 49/00, OSNC 2001, nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

W podstawach skargi pozwany zarzuca naruszenie prawa procesowego, tj. art. 224 § 1 k.p.c. w zw. z art. 323 k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c. przez nieudzielenie mu głosu przed zamknięciem rozprawy poprzedzającej bezpośrednio wydanie wyroku i w konsekwencji wydanie tego wyroku z udziałem sędziego, który nie

brał udziału w rozprawie, na której udzielono ostatniego głosu stronom przed wyrokowaniem; art. 378 zd. 1 k.p.c. w zw. z art. 328 § 2 k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c. przez nierozważenie w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku wszystkich zarzutów podniesionych w apelacji oraz niewystarczające uzasadnienie oddalenia wniosku o przesłuchanie świadka G. K.; art. 278 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. przez dokonanie samodzielnej oceny czy fakt zakażenia powódki M. K. paciorkowcem oraz mięczakiem zakaźnym małoletniej powódki H. K. mógł świadczyć o wielości kontaktów seksualnych powódki M. K. w okresie koncepcyjnym, podczas gdy ocena tych okoliczności wymagała wiadomości specjalnych; art. 217 § 1 k.p.c. w z. z art. 227 k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c. przez niezasadne oddalenie wniosków o dopuszczenie dowodu z dokumentu w postaci transkrypcji protokołu rozprawy z dnia 3 kwietnia 2017 r. w sprawie I C [...] oraz o przesłuchanie w postępowaniu odwoławczym świadka G. K. na okoliczność współżycia seksualnego M. K. w okresie koncepcyjnym z innymi mężczyznami i w związku z tym na okoliczność prawdopodobieństwa ojcostwa innego mężczyzny.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący oparł na przesłankach uregulowanych w art. 398⁹ § 1 pkt 3 i 4 k.p.c. Przesłanki te nie zostały jednak spełnione.

Nieważność postępowania skarżący wywodzi z wydania zaskarżonego wyroku z udziałem sędziego, który nie wysłuchał głosów stron w postępowaniu apelacyjnym. Sprawa była w postępowaniu apelacyjnym rozpoznawana na dwóch rozprawach. Na pierwszej, w dniu 18 października 2017 r., Sąd wysłuchał głosów stron, w tym bardzo obszernego stanowiska pełnomocników pozwanego i samego pozwanego, a następnie rozprawę odroczył celem rozważenia zgłoszonych wniosków dowodowych. Druga rozprawa odbyła się w dniu 13 grudnia 2017 r., na której Sąd poinformował o zmianie składu orzekającego, w którym brak było sędziego A. S. – K., przewodniczącej składu orzekającego podczas pierwszej rozprawy. Następnie Sąd wydał postanowienie dowodowe oraz bez uprzedniego udzielenia głosu stronom zamknęto rozprawę i odroczone publikację wyroku. W ocenie skarżącego rozprawa w dniu 13 grudnia 2017 r. nie zawierała koniecznego elementu, jakim jest udzielenie głosu stronom przed zamknięciem rozprawy, co spowodowało naruszenie art. 224 § 1 k.p.c. i które miało w tym przypadku, zdaniem

skarżącego, istotne znacznie z dwóch powodów. Po pierwsze, na rozprawie w dniu 13 grudnia 2017 r. Sąd oddalił wszystkie wnioski dowodowe strony pozwanej, a zatem nie udzielając głosu końcowego Sąd uniemożliwił stronie pozwanej zajęcie ostatecznego stanowiska w istotnej zmienionej rzeczywistości procesowej (pełnomocnik pozwanego już po zamknięciu rozprawy, ale jeszcze w trakcie posiedzenia mógł jedynie w trybie art. 162 k.p.c., zgłosić zastrzeżenia co do oddalenia wniosków dowodowych). Po drugie, Sąd Okręgowy naruszył art. 224 § 1 k.p.c. przez nieudzielenie głosu stronom na rozprawie w dniu 13 grudnia 2017 r. w sytuacji, gdy jeden z sędziów biorących udział w wydaniu wyroku w ogóle nie wysłuchał głosów końcowych stron, gdyż nie był członkiem składu orzekającego podczas rozprawy w dniu 18 października 2017 r. W ocenie skarżącego, w zaistniałej sytuacji postępowanie przed Sądem drugiej instancji jest dotknięte nieważnością na podstawie art. 379 pkt 4 i 5 k.p.c.

Ustawodawca w postępowaniu cywilnym nie przyjął zasady jednolitości i niezmienności składu sędziowskiego. Wymagane jest natomiast, aby wyrok został wydany przez sędziów, przed którymi odbyła się rozprawa poprzedzająca bezpośrednio wydanie wyroku. Przepis art. 323 k.p.c. stanowi zatem wyjątek od istniejącej, np. w procesie karnym zasady jednolitości składu orzekającego w trakcie rozprawy (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 marca 2018 r., V CSK 256/17, niepubl.) Nie jest zatem konieczne, aby wszystkie posiedzenia jawne składające się na rozprawę, odbywały się przed tym składem oraz z udziałem tego samego sędziego (zob. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 maja 2016 r., III CZP 103/15, OSNC 2016, nr 11, poz. 124). W konsekwencji, brak podstaw do podzielenia w tej sprawie zarzutu nieważności opartego na art. 379 pkt 4 k.p.c., skoro zaskarżony wyrok został wydany przez sędziów, przed którymi w dniu 13 grudnia 2017 r. odbyła się rozprawa poprzedzająca bezpośrednio jego wydanie (po odroczeniu na tej rozprawie ogłoszenia) w dniu 27 grudnia 2017 r. (art. 323 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.).

Odnosząc się do drugiej zarzuconej przyczyny nieważności postępowania, należy zwrócić uwagę, iż pozwany, sam zresztą wykonujący zawód adwokata, był obecny na rozprawie w dniu 13 grudnia 2017 r. wraz z dwoma pełnomocnikami w osobach adwokatów (na rozprawie w dniu 18 października 2017 r. przedstawiali

apelację). Jak twierdzą w skardze, Przewodniczący składu poinformował o zmianie składu orzekającego. Z zapisów protokołu z rozprawy z dnia 13 grudnia 2017 r. wynika, że pełnomocnicy pozwanego podtrzymali dotychczasowe stanowisko (k. 1428). Po zamknięciu rozprawy złożyli zastrzeżenie odnośnie do postanowienia dowodowego. Nie składali natomiast zastrzeżenia w związku z koniecznością udzielenia im głosu.

W wyroku z dnia 16 kwietnia 2014 r., V CSK 285/13 (nie publ.) Sąd Najwyższy wyjaśnił że skutku nieważności postępowania (art. 379 pkt 5 k.p.c.) nie wywołuje nieudzielenie przez sąd drugiej instancji - wbrew dyspozycji art. 224 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. - głosu stronom przed zamknięciem rozprawy. Oceny, czy wskutek takiej wadliwości strona została pozbawiona możliwości obrony swoich praw należy dokonywać z uwzględnieniem konkretnych okoliczności sprawy, obejmujących również zbadanie, czy strona została pozbawiona uprawnień procesowych wyłącznie wskutek wadliwego postępowania sądu, czy też nie skorzystała z nich w następstwie własnego zaniechania (por. też wyroki Sądu Najwyższego z dnia 21 stycznia 2009 r., III CSK 248/08, nie publ. i z dnia 15 października 2010 r., V CSK 58/10, *Palestra* 2010, nr 11-12, poz. 182). O zaistnieniu tej przesłanki ustawowej przesądza kumulatywne wystąpienie trzech okoliczności: a) naruszenia przez sąd przepisów procesowych będących źródłem procesowych uprawnień strony; b) wpływu wspomnianego uchybienia na wyłączenie możliwości działania strony w postępowaniu i c) wystąpienie niemożności obrony swych praw w postępowaniu w następstwie wystąpienia obu uprzednio wymienionych okoliczności (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 marca 2008 r., V CSK 488/07, nie publ.). Przesłanka pozbawienia możliwości obrony praw warunkująca nieważność postępowania jest rozumiana jako pozbawienie strony całkowitej możliwości podejmowania czynności procesowych zmierzających do uzyskania ochrony prawnej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 października 2003 r., IV CK 76/02, nie publ.) w następstwie niemożności wzięcia udziału i nie brania udziału w postępowaniu lub jego istotnej części, wskutek naruszenia przez sąd lub stronę przeciwną konkretnych przepisów kodeksu postępowania cywilnego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 maja 2003 r., I CZ 43/03, nie publ.).

Jak wspomniano wyżej zarówno pozwany jak i jego dwaj pełnomocnicy są profesjonalistami znającymi doskonale swoje uprawnienia procesowe. Zgłoszenie zastrzeżeń wyłącznie w odniesieniu do postanowienia dowodowego w przedmiocie pominięcia zgłoszonych przez nich dowodów, świadczy o tym, iż nie zamierzali jeszcze raz przedstawiać swoich wywodów, z którymi zapoznali skład orzekający na poprzedniej rozprawie, zaś na rozprawie w dniu 13 grudnia 2017 r. po stwierdzeniu przez nich zmiany składu orzekającego oświadczyli, że podtrzymują dotychczasowe stanowisko. Pozwany ani jego pełnomocnicy nie wnosili o otwarcie zamkniętej rozprawy w celu przedstawienia stanowiska.

Przewidziana w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. oczywista zasadność skargi kasacyjnej zachodzi wówczas, gdy z jej treści, bez potrzeby głębszej analizy oraz szczegółowych rozważań, wynika, że przytoczone podstawy kasacyjne uzasadniają uwzględnienie skargi. W wypadku, gdy strona skarżąca twierdzi, że jej skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, powinna przedstawić argumentację prawną, wyjaśniającą w czym ta oczywistość się wyraża oraz uzasadnić to twierdzenie. Powinna w związku z tym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia prawa materialnego i procesowego, polegającą na jego oczywistości *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, nr 3, poz. 49, z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 75, z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, nie publ., z dnia 29 kwietnia 2015 r., II CSK 589/14, nie publ.). Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2015 r., IV CSK 189/15 nie publ. i przywołane tam orzecznictwo).

Wbrew stanowisku pozwanego lektura uzasadnienia zaskarżonego wyroku nie daje podstaw do przyjęcia, iż wyrok ten zapadł wskutek oczywistego naruszenia prawa procesowego. Sądy obu instancji wyjaśniły szczegółowo motywy swoich decyzji procesowych, w tym dotyczących postępowania dowodowego. Niespornym w sprawie było, że strony współżyły ze sobą bez zabezpieczeń w dniu 23 czerwca 2014 r., zaś dziecko przyszło na świat w dniu 18 czerwca 2015 r.

Pozwany pomimo wyznaczanych przez Sąd pierwszej instancji kilkakrotnie terminów do przeprowadzenia badań DNA, z pouczeniem go o skutkach z art. 233 § 2 k.p.c., nie stawiał się w celu uzyskania tego dowodu. W tych okolicznościach Sady obu instancji prawidłowo oceniły zachowanie pozwanego w kontekście art. 233 § 2 k.p.c., przez przyjęcie domniemania faktycznego (art. 231 k.p.c.), zgodnego z twierdzeniami powódki. Pozwany jako prawnik musiał zdawać sobie sprawę z konsekwencji swojego postępowania. Wprawdzie wskazywał na dowód z grupowego badania krwi (pierwotnie również i on domagał się przeprowadzenia dowodu z badań DNA), jako jemu bardziej odpowiadający, jednakże nie przedstawił racjonalnych i przekonujących argumentów, które uzasadniałyby zmianę postanowienia dowodowego. Strona, zwłaszcza w sprawach stanu, nie może utrudniać postępowania, prowadząc w ten sposób do przewłoki postępowania. Zwracał na to uwagę Europejski Trybunał Praw Człowieka w wyroku z dnia 7 lutego 2002 r. w sprawie nr 53176/99, Mikulik przeciw Chorwacji.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c. Na zasądzone koszty składa się wynagrodzenie za zastępstwo procesowe ustalone według minimalnej stawki taryfowej (§ 4 ust. 1 pkt 5 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 i § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie Dz. U. 2015, poz. 1800, ze zm. w zw. z § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie opłat za czynności adwokackie, Dz. U. 2016, poz. 1668).